

Giday András – Tatay Tibor

Új mutató az adóterhelés mérésére – javaslat

ÖSSZEFOGLALÓ: Kérdésünk az volt, hogy az adóterhelés mutatója mennyiben használható a különböző nyugdíjrendszerű országok összehasonlítására. Arra a megállapításra jutottunk, hogy a nemzetközileg használt mutatók egy vonatkozásban nem jól jelzik azt, hogy a megtermelt jövedelmekből mekkora hányad marad meg az elvonások után. A foglalkoztatói nyugdíjalapokba befizetett járulékokat ugyanis nem számítják bele az adóterhelés mutatójába. Ezzel szemben a mi megközelítésünkben nyugdíjjárulékok esetében a befizetés (elvonás) ténye a döntő és nem a befizetések helye. Ezért a megoldásunk egy új mutató. Ez a „rendelkezésre álló folyójövedelem aránya”, ami azt mutatja, hogy a kötelező elvonások letudása után mennyi folyójövedelem felett rendelkezhetnek a munkavállalók, illetve a munkaadók. Kötelező elvonásnak tekintettünk ugyanis mindent, amely esetben a munkaadó nem tudja elkerülni, hogy ne fizessen be egy másik intézményhez (államnak, más kasszába).

KULCSSZAVAK: adóteher, tb-járulék, járulékok magánnyugdíj-rendszerekben, versenyképességi rangsor

JEL-KÓDOK: H20, H55, J32, O57

DOI: https://doi.org/10.35551/PSZ_2020_2_7

Arra voltunk kíváncsiak, hogy az adó- és járulékbefizetések összehasonlításával adekvát kép kapható-e arról, hogy az adott országban mekkora mértékű az állami ráhatású újra elosztás.

Első ránézésre a helyzet egyszerű, mert a nemzetközi szervezetek évente adatokban összesítik, hogy az egyes országokban a GDP-hez viszonyítva mekkora bevételek származnak az adókból, illetve a tb-járulékokból. A leggyakrabban bemutatott táblázat az adókat és a járulékokat összeadva mutatja azok GDP-arányos értékét. A másik módszer, amikor az adók teljes összegét és a tb-járulékokat külön-külön

osztják el a GDP adott évi összegével. Az így kapott mutatók azonban nem tartalmazzák a foglalkoztatói nyugdíjkasszába történt befizetéseket – azért, mert azt a magán- (azaz nem állami) jövedelemnek tekintik.

Elsőként az adóteher jelenlegi mutatóinak és a foglalkoztatói nyugdíjpénztári járulékbefizetéseknek az elemzését végezzük el. Mivel cikkünkben mi a nem államnak történő nyugdíjcélú befizetéseket is állami ráhatás miatti elvonásoknak minősítjük, ezért hozzáadjuk az egyébként államnak történő befizetésekhez. Ezután tudjuk kiszámolni a javasolt mutatókat, a rendelkezésre álló folyójövedelem mutatóját. A terhek újszerű értékelése a versenyképesség megítélésére is hathat az egyes országok besorolásakor.

Levelezési e-cím: andras.giday@gmail.com

tatay.tibor@hotmail.com

A TELJES ADÓTERHELÉS MUTATÓI

Az állami adó- és járulékterhek nagyságára vonatkozóan számos mutatót számolnak. Ezek a mutatók hivatottak bemutatni, hogy az állam által központosított jövedelmek mekkora tételeket tesznek ki, mekkora az állam újraelosztó szerepe. Lényegesek ezek a mértékek az adó-versenyképesség szempontjából, hiszen értékeli, hogy a munkáltatók és munkavállalók mekkora terheket viselnek a munkaerővel kapcsolatban, mekkora a munkavállalók rendelkezésére álló nettó jövedelemrész. A magas elvonások lehetséges hatásaival például *Mádi és Árva* (2016) foglalkozik tanulmányában.

Szintén tanulmányok sorában vizsgálják azt, hogy egy adott állam által működtetett nyugdírendszer mennyire fenntartható. A fenntarthatóság fogalmán általában azt értve, hogy a vizsgált időszakban fennálló szabályozás mellett a jövőben a nyugdíjkifizetések alapjául szolgáló befolyó összegek, illetve a felhalmozott pénzalapok elégségesek lesznek-e a kifizetési kötelezettségek teljesítésére.

AZ OECD évente statisztikát ad közre az adóterhelésről. A másik átfogó statisztikát közreadó szervezet az Eurostat. Az utóbbi években a két szervezet által kimutatott centralizáció 1-2 százalékponttal eltér egymástól 4-5 kontinentális ország esetében. Ennek elsődleges oka az, hogy az EU statisztikaiban az úgynevezett nettó tb-járulékot tartalmazó teljes adóterhelés alkalmazására tért át. Az EU gyakorlatában ma már ezt a mutatót használják.

Az EU Taxation trends 2019-as kiadványa¹ 4 féle adóterhelés mutatót ad meg (258. oldal), ebből a 2-es a nettó tb-járulékbefizetésre épül, amely utóbbi magában foglalja az úgynevezett imputált tb-járulékot. A könyv diagramon ábrázolja a 2-es és a 4-es mutató közötti eltérést országonként, lásd 259. oldal. Ez az eltérés gyakorlatilag épp az imputált tb-járulék. Az imputált tb-járulék zömében az állami dol-

gozók (pl. katonák) után az állami munkaadó által be nem fizetett járulékokat jelenti.²

Az EU-adminisztráció is erősíti ezt a trendet. Például a 2019 évi konvergenciajelentések³ mellékletében az állami adótételeknél az összesítendő adatok között az adóterhelés/GDP fenti mutatója szerepelt.

Az OECD a Revenue statistics kiadványában évente részletesen bemutatja az egyes országok jövedelmi folyamatait. Az elvonások tekintetében az adóterhelésre olyan mutatót számít ki, amelyben a foglalkoztatói nyugdíjalapokba való befizetés nem számít állami elvonásnak.⁴

A közgazdasági szakma általában az EU-vagy az OECD-adóterhelés mutatóit használja. Elvileg felvethető, hogy az adóbeli trendek elemzői miért nem használnak a valós eltéréseket jobban érzékelhető mutatókat. A gyakorlatban azonban ők az általuk elemzett időszak trendjeinek a bemutatására törekednek elsősorban. Értelemszerűen adódik ezért, hogy nem bíbelődnek újabb mutatók kiszámításával, hanem átveszik az EU-nál vagy OECD-nél található táblázatokat.

A GAZDÁLKODÓI OLDAL MEGKÖZELÍTÉSE

Fontos szempont, hogy 1-1 ország adóterhelésének az értéke kinek a számára nyújt releváns információt.

■ Az ország gazdálkodói számára az lehet fontos, hogy a realizált bevételeikből mennyi marad náluk és mekkora az általuk kifizethető nettó bér.

Ők tartósan jelen levő szereplőként fel tudják mérni, hogy nem csupán az egyes adónevek mértéke fontos, hanem ezek összterhe is. Hiszen például, ha a bérterhek mérséklését a fogyasztási adók emelése kíséri, akkor a dolgozók pár év alatt átháríthatják a munkaadóikra az emelkedő árszint terheit.

■ Az adott országba vagy térségbe befektetni kívánó működő tőke számára a költségoldal mérlegelésekor fontos az, hogy mekkora felhasználható nettó kereseteket tud fizetni a dolgozóknak, és a jövedelmeiből mekkora osztalékra tehet szert.

■ Egy ország kötvényeit átvevő pénzügyi befektetők számára az lehet fontos, hogy az adott állam szükséghelyzet esetén képes-e többletbevételt realizálni adókban (járulékokban). Egy, az adózás szempontjából már „csúcsra járatott” országban (mint pl. Dánia, Svédország) ez komoly nehézségekbe ütközhet.

AZ ELEMZETT ORSZÁGOK ÉS AZOK CSOPORTOSÍTÁSA

Az EU-tagállamok mellett az európai kultúrkörbe sorolható országok értékelését tartottuk fontosnak – úgy, hogy az országok számossága behatárolt legyen. Az EU-n kívül a volt brit domíniumokat (Kanada, Ausztrália, Új-Zéland) és az USA-t vettük még górcső alá, Európán belül pedig a legalább 1 millió fős és évi 20 milliárd eurót felmutató államokat elemeztük.⁵

Négy csoportra külön-külön is összegeztük a számításaink eredményét – a nyugdíjfelvonások teljes körét tartalmazó elvonások aránya alapján. Ezek a következők:

- a bismarcki modell alapján kiépült nyugdíjrendszerű országok Nyugat- és Dél-Európában,
- a nyugdíjrendszerükben angolszász hatást is felmutató négy európai kontinentális ország (Hollandia, Dánia, Svájc, Svédország),
- a (sorstárs) kelet- közép-európai országok,
- az erősen angolszász mintát követő nyugdíjrendszerrel rendelkező országok: a Brit-szigetek két állama (Nagy-Britannia, Írország) és az általunk elemzett tengerentúli országok (USA, Kanada, Új-Zéland, Ausztrália).

Továbbiakban elemezzük, hogy milyen tényezők befolyásolják azt, hogy a folyójövedelem mekkora hányadának az elosztása tulajdonítható az állami ráhatásnak. Kapcsolódóan áttekintjük, hogy a versenyképesség elemzése során az adóterhelés milyen szerepet kap.

Nem foglalkoztunk a cikkünkben az állami és a magánnyugdíj-ellátás összehasonlításával.⁶

Megjegyezzük, bár tanulmányunkban a nyugdíj célú elvonásokkal foglalkozunk, de hasonló kérdések vethetők fel az egészségcélú tételekkel kapcsolatosan is.

A NYUGDÍJAK FINANSZÍROZÁSA ÉS A STATISZTIKA

A nem állami nyugdíjkasszáknak két fő kategóriáját különböztetik meg. Az egyik csoportba a foglalkoztatói alapon működő rendszerek tartoznak, a másikba pedig az egyéni befizetéseken keresztül finanszírozott kasszák.

Az egyéni és foglalkoztatói nyugdíjpénztárak közti különbségtétel azon alapszik, hogy

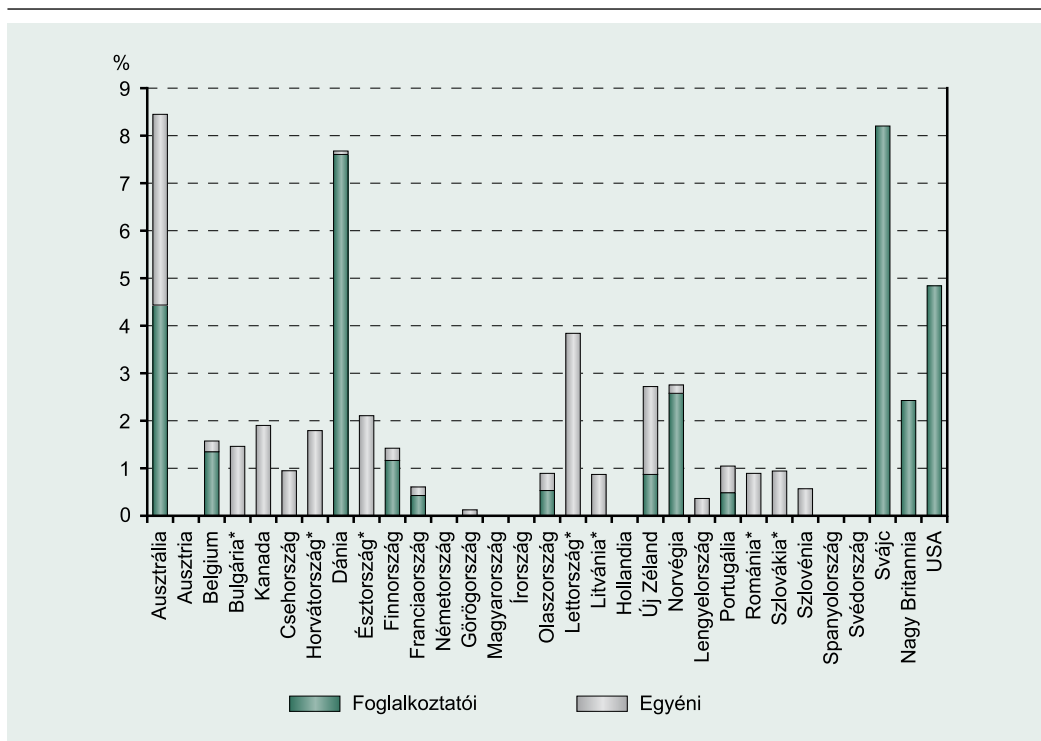
- a munkaadó kezdeményezi-e a nyugdíjpénztári befizetést és alapkezelést, vagy
- a dolgozó egyénileg (azaz a munkaadójától függetlenül) dönt, hogy melyik alapba lép be.

Az 1. ábra mutatja az általunk vizsgált országokban a foglalkoztatói és az egyéni nyugdíjalapokba befizetett járadék GDP-arányos értékeit.

Az egyéni nyugdíjalapokon belül a magán és az önkéntes pénztárakat különböztetik meg. Az ezekben történő befizetés az EU néhány tagállamában éri csak el évente a GDP 1 százalékát – azaz a szerepük kisebb, mint a foglalkoztatói nyugdíjalapoké. A kötelező egyéni rendszert Kelet-Közép-Európa országai közül több is alkalmazza – az EU statisztikája ezt a tb-járulék részének tünteti fel (ez jogos is abból a szempontból, hogy technikailag az állam szedi be és ő utalja át a magánnyugdíjalapokba).

Az OECD adatrendszerében a magánnyugdíjak csoportosítása a következő:

MAGÁNNYUGDÍJJÁRULÉK-BEFIZETÉS (ADATOK A GDP SZÁZALÉKÁBAN 2017 ÉVBEN)

Megjegyzések: Az együttes adat nem 2017 évi a következő országokra: 2016 (UK), 2015 (BE, EST, FR, GR), 2014 (NZ), 2012 (CAN)

*Az egyéni nyugdíjjárulék beleszámít az EU állami adórátájába

Forrás: <https://stats2.digitalresources.jisc.ac.uk/>

2 MAGÁNNYUGDÍJAK

2/A/ Foglalkoztatói nyugdíjalapok

2/A/1/ Kötelező vagy kvázi kötelező alapok

2/A/2/ Önkéntes alapok⁷

2/B/ Egyéni nyugdíjalapok

2/B/1 A kötelező járulék beszedője: állam. Ezek esetében az állam utalja át a magánkasszákhöz a beszedett (egyébként kötelező) járulékokat.

2/B/2 Az önkéntes járulék beszedője: nyugdíjpénztár

AZ OECD a Pensions at a Glance 2017 147. oldalán az egyes országok magánfoglalkoztatói nyugdíjrendszereit következőképp sorolja be az egyes kategóriáikba:

• kötelezőnek vagy kvázi kötelezőnek minősíti az ausztrál, a dán, a finn, a holland, a norvég, a svájci és a svéd foglalkoztatói nyugdíjrendszert,

• önkéntesnek minősíti a kanadai, az ír, a brit, az USA és az új-zélandi rendszert.

Az OECD önkéntesnek azt a rendszert tekint, ahol a gazdálkodó szabadon alapíthat nyugdíjkasszát és oda a dolgozóit beléptetheti.

Az Eurostat az állami adóterhelés mutatójába az állami nyugdíjrendszer bevételei mellé az állam által beszedett egyéni nyugdíjalap-befizetéseket (2B/1 tételek) is beszámítja. (az

1. ábra *-gal jelzett országainál). Viszont a foglalkoztatói nyugdíjpénztárak (2/A) bevételeit nem számítja be a mutatójába, és nem számítja be az önkéntes alapon működő egyéni nyugdíjpénztárak (2/B/2) járulékait sem.

Mi a saját mutatónk kiszámításához egy alkategóriát vezetünk be, „befizetések” címszó alatt. Ide soroltunk minden olyan (nem állam részére való) befizetést, amely alól a gazdálkodó, illetve az alkalmazott nem tudja kivonni magát.

Mi a kötelező jellegük miatt 2/A/1 pont alatti foglalkoztatói kasszák járulékbefizetését helyből „befizetés”-nek minősítettük. Szerintünk emellett befizetésnek kell tekinteni a 2/A/2 pont alatti önálló foglalkoztatói nyugdíjalapok bevételeit is (a felsorolt országokban: Nagy-Britannia, Írország Kanada, Új-Zéland, USA).

A már említett „befizetés”-nek minősített nem állami nyugdíjpénztári járulékokat hozzáadtuk az Eurostat által kiszámított teljes adóterhelés értékéhez.

Megemlítünk 3 érvet a véleményünk alátámasztására:

AD B1 Ezekben az országokban a munkaadóknak elő van írva, hogy az új munkavállalókat automatikusan be kell sorolni nyugdíjbiztosítási rendszerbe abban az esetben, ha az nem tagja még valamilyen magán-nyugdíjbiztosítónak (ezt *auto-enrollment*-nek nevezik). Ebből az egyén elvileg csak azzal léphet ki, ha átjelentkezik valamilyen magánnyugdíjpénztárhoz (ez az opt-out eljárás).⁸

AD B2 A foglalkoztatói nyugdíjpénztárakba történő befizetést adókedvezményekkel is erőteljesen ösztönzik a kormányzatok (ami a GDP 0,8–1,5 százalékát elérő érték évente). A briteknél például az ilyen pénztárakba történő járulékbefizetés adómentes, és a pénztár befektetéseinek pénzbeli hozama sem adózik.

AD B3 A foglalkoztatói nyugdíjpénztárak rendszere szorosan kapcsolódik az állami nyugdíjbiztosításhoz. A nyugdíjkifizetések ugyanis

úgy vannak kialakítva, hogy figyelembe veszik az állami (alacsony) nyugdíjak által elérhető jövedelmet – ezért arra koncentrálnak, hogy a fenti minimálnyugdíj felett fizessenek ki jövedelmet az időskor elérése esetén. Gyakorlatilag egyfajta szimbiózis van az állami és a magán-szektor között.

A munkaadók számára a foglalkoztatói pénztárba történő befizetés nem válhat nyereséggé (és így például oszlatlékká), de azt a dolgozók sem kaphatják meg a nettó folyó kezesükben. A rendszer ebben a tekintetben hasonló, mint a kötelezőnek nevezett rendszerek (Hollandia, Dánia, Ausztrália) – azaz a járulékelkülönítésre kerül a nyugdíjalapba, és az érintett dolgozók csak nyugdíjként kaphatják meg azt, évtizedek múlva. Tartalmilag előlött rövid távon sem a munkaadó, sem a dolgozó nem rendelkezhet, ezért a közgazdasági hatása olyan, mint a szokásos tb-járulékoké. Azaz a gazdasági élet szereplői számára a foglalkoztatói nyugdíjpénztárakhoz történő befizetés rövidebb távon ugyanolyan hatású, mint az állami tb-járulékok hatása. (Lásd 1. táblázat)

SAJÁT JAVASLATUNK EGY ÚJ MUTATÓRA

Az általunk javasolt mutató a rendelkezésre álló folyójövedelem aránya. A kiszámítása két lépésben történik.

➊ A „korigált adóteher” kiszámítása

Először meghatározzuk, hogy az adott országban mekkora az általunk befizetésnek nevezett kategória nagysága. Ezt követően az EU 2. számú mutatójához hozzáadjuk ennek az „befizetésnek” az értékét. Így jutunk el a „korigált adóteher”-hez. Ez azt mutatja, hogy az állami ráhatásra a jövedelmeknek (pl. a GDP-nek) mekkora hányada kerül el a gazdasági élet szereplőitől.

➋ A rendelkezésre álló folyójövedelem arányának a meghatározása.

A FOGLALKOZTATÓI NYUGDÍJALAPOK GAZDÁLKODÓI SZEMPONTBÓL

	Kötelező magánnyugdíj-pénztár	Kötelező magánnyugdíj-pénztár	„Önkéntes” magánnyugdíj-pénztár	„Önkéntes” magánnyugdíj-pénztár
Gazdasági szereplő	Dolgozók	Munkaadók	Dolgozók	Munkaadók
El tudják-e kerülni a befizetést a foglalkoztatói nyugdíj-pénztárba?	Nem (az ágazati megállapodások miatt)	Nem (az ágazati megállapodások miatt)	Nem (az <i>automatic enrollment</i> miatt)	Nem (az <i>automatic enrollment</i> miatt)
A befizetés a következő 10–15 évben felhasználható-e?	Nem	Nem	Nem	Nem
Állami ráhatás a nyugdíj-pénztári vagyon kezelésének a szabályosságára?		Erős		Jelentős
A befizetési adókedvezmény feltétele		Vagyonkezelési előírások betartása		Vagyonkezelési előírások betartása
Kötelező-e?	Gyakorlatilag igen	Gyakorlatilag igen	Elvileg nem	Elvileg nem
A foglalkoztatói nyugdíj-pénztár kifizetése ráépül-e az állami minimál-nyugellátásra?	Igen		Igen	

Forrás: saját szerkesztés

Ennek a meghatározása egyszerű: 1-ből (azaz 100 százalékból) levonjuk a fenti „korrigált adóteher” értékét.

A kétlépcsős számítás azért is célszerű, mert így rendelkezésre áll a „korrigált adóteher” aránya, amely közvetlenül egybevethető a teljes adótartalomra az OECD vagy az Eurostat által adott aránnyal. Érdemi eltérés egyébként csak azon országok esetében fog jelentkezni, ahol foglalkoztatói nyugdíjrendszerek működnek.

Az adóterhelés egyik fő pillérét jelentő munkát terhelő elvonások esetében *Giday és Mádi* kimutatta, hogy ennek az általánosan használt mutatója, az adóék torz képet ad a köte-

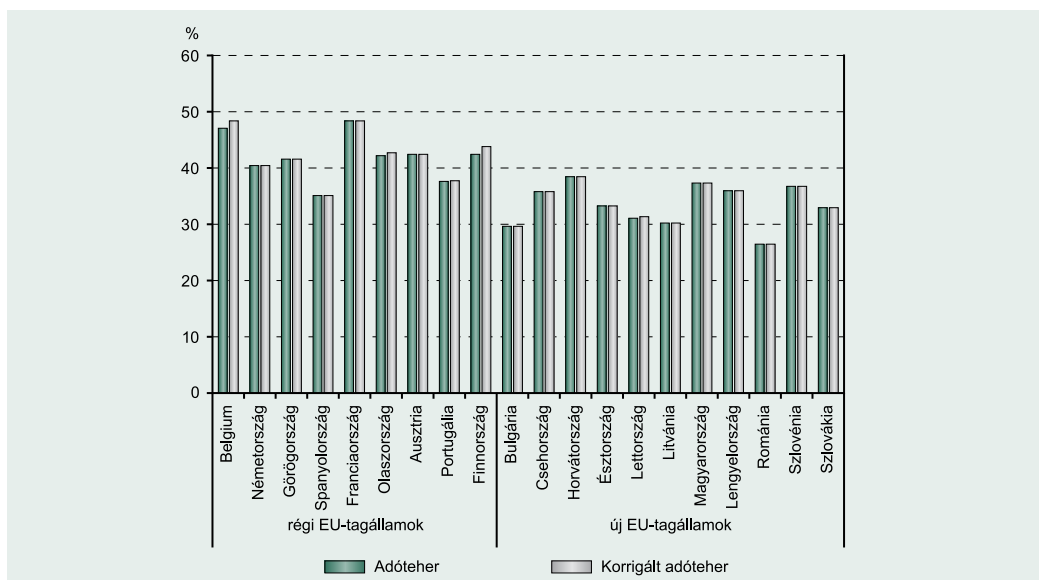
lező jellegű magánnyugdíj-rendszereket alkalmazó EU-országok esetében. Ezért javasolták, hogy ezeknek az országoknak az összehasonlításához a kötelező magánnyugdíj-járulékokkal megemelt adóéket vegyék figyelembe.⁹

A KORRIGÁLT ADÓTEHER ÉS A RENDELKEZÉSRE ÁLLÓ FOLYÓJÖVEDELEM ARÁNYA NÉGY ELEMZETT ORSZÁGCSOORTBAN

A 2/a és a 2/b ábrák mutatják a korrigált adóteher százalékos értékét, a 2. táblázat pedig a rendelkezésre álló folyójövedelem arányát.

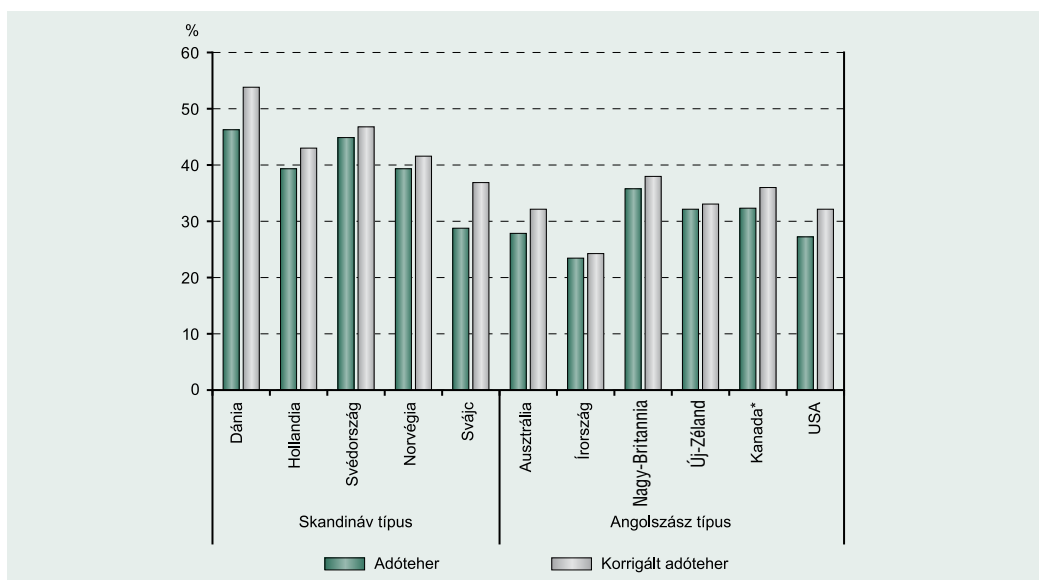
2/a ábra

KORRIGÁLT ADÓTEHER

2/b ábra

KORRIGÁLT ADÓTEHER

Megjegyzések a 2/a és 2/b ábrákhoz: az adóterheléshez a korrekció során hozzáadtuk az 1. számú ábra foglalkoztatói nyugdíjalap-járulékok adatait – a korrigált adat becslés.

Forrás: Eurostat: Government revenue, expenditure and main aggregates, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?wai=true&dataset=gov_10a_main, OECD (2019)

A RENDELKEZÉSRE ÁLLÓ FOLYÓJÖVEDELEM A GDP SZÁZALÉKÁBAN

	EU és OECD adatából számítva	Korrigált adóteher adatából számítva
	2018. évben	
Állami nyugdíjrendszer (Régi tagállamok)		
Belgium	53,1	51,7
Németország	59,5	59,5
Görögország	58,6	58,6
Spanyolország	64,9	64,9
Franciaország	51,6	51,6
Olaszország	57,9	57,3
Ausztria	57,5	57,5
Portugália	62,5	62,0
Finnország	57,5	56,3
Kötelező foglalkoztatói nyugdíjpénztár		
Dánia	53,7	46,1
Hollandia	60,9	57,0
Svédország	55,4	53,4
Norvégia	61,0	58,4
Svájc	71,3	63,1
Angolszász befolyású nyugdíjrendszer		
Ausztrália	72,2	67,8
Írország	76,7	75,9
Nagy-Britannia	64,4	62,0
Új-Zéland	68,0	67,1
Kanada*	67,8	64,1
USA	72,9	68,0
Állami nyugdíjrendszer (Új tagállamok)		
Bulgária	70,2	70,2
Csehország	64,0	64,0
Horvátország	61,5	61,5
Észtország	66,7	66,7

	EU és OECD adatából számítva	Korrigált adóteher adatából számítva
	2018. évben	
Lettország	69,0	68,5
Litvánia	69,7	69,7
Magyarország	62,6	62,6
Lengyelország	64,0	64,0
Románia	73,3	73,3
Szlovénia	63,3	63,3
Szlovákia	67,0	67,0

Megjegyzés: * becslés

Forrás: saját számítások

Régi kontinentális (EU-tagállamok zöme)

Ezen országokban teljes körű állami nyugdíjrendszer működik. Ezért az adók és járulékok értéke általában magas. Ennek folyományaképp alacsony a rendelkezésre álló folyójövedelem, illetve annak aránya. Az EU által kiszámított adóterhelés mutató magas értéket mutat. A mi általunk javasolt rendszer értékei ettől nem térnek el, mivel foglalkoztatói nyugdíjpénztárak legfeljebb csak szűk körben tevékenykednek. A csoport korrigált adóterhének az átlaga magas, 42,5 százalék.

Sorstárs kelet-közép-európai országok (új EU-tagországok)

Ezek esetében az adóterhelés-mutató döntően közepes értéket mutat, csak egy-két ország közelíti meg a magasabb nyugat-európai értékeket, viszont akad alacsonyabb elvonással jellemezhető ország is (pl. Románia, Bulgária). Az átlag 34,1 százalék. Az elmúlt 10 évben a korábban bevezetett magánnyugdíjpénztári rendszereket az országok fele megszüntette vagy a járulékaikat je-

lentősen korlátozta.¹⁰ Az adóterhelés EU-s mutatója korrekt képet mutat, azért, mert az Eurostat pár éve átállt arra, hogy elvonásnak minősíti az egyéni magánnyugdíjpénztári befizetéseket.¹¹

Skandináv típus

Európa azon kontinentális országai, amelyek foglalkoztatói nyugdíjrendszereket széles körben alkalmaznak.¹²

Öt ország sorolható ide (Hollandia, Norvégia, Svájc, Dánia, Svédország). Közös jellemzőjük, hogy kötelezőnek tekinthető a foglalkoztatói nyugdíjpénztárakba való befizetés, amelyek általában szakmai alapon szerveződnek. Ez a pénztári rendszer erős állami vagy korporatív ellenőrzés mellett működik.

Közülük 4 országban már eleve magas az adóterhelés¹³ – ami tovább emelkedik azzal, hogy figyelembe vesszük a kötelező elvonást. Svájc helyzete ettől eltérő. Náluk relatíve alacsony az OECD-adóteher mutatója, de az a közepes szintre emelkedik a „korrigált adóteher” kiszámításakor. De ez még 5–8 százalékponttal elmarad a másik 4 ország értékétől. Az országcsoport adóterhelésének az átlaga

a korrekcióval 4 százalékponttal emelkedik, (43,3 százalékra), azaz az előző csoport szintje fölé.

A kisebb svájci adóterhelést részben magyarázza a sajátos lakásrendszerük. A lakosság körében ritka a lakástulajdonlás, csaknem általános a lakásbérlet, ráadásul magas lakbér-szinttel. Az elvonások szintjét alacsonyban tartja a kormányzat és/vagy a korporatív intézmények – annak érdekében, hogy ezt a lakbérterhet még az átlagostól elmaradó keresetűek is ki tudják fizetni.

Erős angolszász hatást mutató országok

A bismarki nyugdíjrendszerrel szemben ezekben az országokban olyan foglalkoztatói nyugdíjrendszerek működnek, melyeket egy nem túl erős gyepőlőt kézben tartó felügyelet szabályoz. A szegénységpolitika próbálja elviselhetővé tenni a rendszerből kihullókat (egyébként viszonylag nagyobb számú) tömegeit. Az adóterhelés hagyományosan számított mutatója szerint ezek az országok a közepes elvonásúak alsóbb harmadába sorolhatók be. Amennyiben a mi korrigált mutatóinkkal számolunk, akkor magasabb lesz az az összeg, amelyet a gazdaság szereplői más intézményekhez befizetnek. Emiatt a mi rendszerünkben közepes elvonásúnak minősíthetők. A csoport átlagos mutatóját 28,2 százalékról 32,5 százalékra emeli a korrekció.

A korrekciónk után az adódik, hogy átrendeződik az országok rangsora az adóterhelés tekintetében. A britek és a domíniumaik, illetve az USA GDP-arányos mutatói 1–5 százalékponttal emelkednek, azt is meghaladó a többlet Svájc esetében. Így csak kivételesen van már olyan ország, amelyikben 30 százalék alatti lenne az elvonások értéke. Azaz nincs ingyen az európai kultúrkör elvárásainak való megfelelés. A két kirívóan alacsony mutatóval rendelkező országban egyedi tényezők adnak erre

magyarázatot. Írország esetében a GDP-ből kiugróan magas arányt tesz ki a külföldi tőke által elért profit,¹⁴ ezen túl fiatalabb a lakosság is. Romániában pedig a mezőgazdaság és a szürkegazdaság magas súlya csökkenti érezhetően a mutató értékét.¹⁵

Ha valaki arra kíváncsi, hogy egy adott országban a korrigált adóteher magas-e vagy alacsony, akkor szerintük a 32 százalékos érték alatti mutató alacsonynak tekinthető, 32 százaléktól 38 százalékig közepes a mutató, és 38 százalék feletti arány tekinthető magasnak. Ha ezekkel a limitekkel áttekinjük az értékeket, akkor a kontinentális régi EU-tagállamoknál – egy kivétellel – magas a mutatót láthatunk. A kivétel Spanyolország, ahol az érték közepes. A kötelező foglalkoztatói nyugdíjat erősebben alkalmazó öt európai kontinentális ország korrigált mutatója magas, egyedül Svájc tekinthető közepesnek. Az erős angolszász befolyást mutató országokban a korrigált mutató közepes terhelést mutat, kivétel ez alól Írország kirívóan alacsony értéke. A sorstárs új EU-tagállamok közül Horvátország mutatója magas, Bulgáriáé és Romániáé alacsony, míg a többieké a közepes kategóriába sorolható.

A 2. táblázat azt mutatja, hogy a korrigált adóteher levonása után rendelkezésre álló folyójövedelem a GDP hány százalékát teszi ki. Látható, hogy az értékeket úgy kaptuk, hogy 100 százalékból levontuk a 2/a illetve a 2/b diagrambeli értékeket.

AZ ELVONÁSOK ARÁNYÁT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

INFRASTRUKTÚRA HELYZETE. Az adóterhelés mértékét befolyásolja az infrastrukturális hálózat, annak a jellege, állapota. A tengerparttal rendelkező országok számára kevesebb beruházás szükséges a nemzetközi munkamegosztáshoz szükséges közlekedési kapcsolatok kiépí-

téséhez, mint a tengerparttal nem rendelkező országokban.

CENTRALIZÁCIÓ. A centralizálási törekvések is hatással lehetnek a mutatóra. Nagy országokban sok esetben megjelenik egyfajta „birodalmi” aspiráció, amely még magas kiadások árán is felvállalja azt, hogy a fővárosból könnyen elérhetővé tegye a távolabbi országrészeket, nehogy azokban az elszakadási törekvések megerősödjenek (például gyorsvasúti és autópálya-hálózat franciáknál, spanyoloknál).

GAZDASÁGI CIKLUS. Dekonjunktúra időszakában az élénkítés eszközeként alacsonyabb az adóterhelés. Tartósnak ígérkező fellendülés időszakában ezzel szemben azért (is) emelik az adókat,¹⁶ hogy a fennálló adósság csökkentésére is jusson a bevételekből.

ÁLLAMADÓSSÁG TERHE. A magasabb államadósságot felhalmozó országok számára az adósságaik utáni kamatok miatt több adót kell beszélni.

MEZŐGAZDASÁGBÓL ÉLŐK ARÁNYA. A mezőgazdaságot általában az alacsony elvonás jellemzi a termelési oldalon (jövedelmek utáni adók) és a fogyasztási oldalon (áfa stb.) egyaránt. A hagyományosabb családi gazdaságok esetében pedig ma is jelentős az önfogyasztás. A falun az infrastruktúrával való ellátottság is gyengébb. A gazdálkodók jelentős hányada nyugdíjkorhatár felett is gazdálkodik még, a városi lakosságnál alacsonyabb nyugdíjakat élveznek.

SZÜRKEGAZDASÁG ARÁNYA. Kiterjedt szürkegazdaság esetén az állami adóztatás lehetősége korlátozottabb. A vizsgált országok közül Románia és Bulgária esetében jóval átlag feletti a második gazdaság szerepe. Az előbbinél a kimutatott GDP-nek 19 százaléka, az utóbbi esetében a 14 százaléka¹⁷ származott az illegális szektorból.

BÁNYAJÁRADÉKOKBÓL SZÁRMAZÓ BEVÉTELEK. Ezek feltehetően nem mindig az adók között szerepelnek. Sok esetben egyszeri (pl. koncessziós) díjak formájában szedik be ezeket.

Jelentős járadékjellegű jövedelem a bányakincsekben gazdag országokban keletkezik, mindenekelőtt ott, ahol a szénhidrogének bányászata jelentős. Cikkünkben nem elemeztük ezt a tényezőt.

Jelentős a bányajáradék Kanada, Ausztrália, az USA, Románia, továbbá Norvégia, Nagy-Britannia és Dánia esetében (az utóbbi három államnál az északi-tengeri szénhidrogének kitermelése révén).

NÉPESSÉG ELŐREGEDÉSE. Az európai kultúrkörben az alacsony születésszám miatt az előre-gedés általános. Ez az eltartottsági rátával mérhető. Meg kell jegyezni, hogy

- ez a ráta kedvezőbb ott, ahol még a '80-as években is az európainál magasabb volt a születésszám (Lengyelország, Írország),
- a korábbi brit domíniumok (Kanada, Ausztrália, Új-Zéland) felé hosszú évtizedek óta jelentős a kivándorlás az anyaországból, de más európai országokból is – így alacsonyabb az időskorúak aránya. Hasonló jelenség az USA-nál is megfigyelhető.¹⁸

AZ EU-N BELÜLI TŐKE- ÉS FORRÁSÁRAMLÁS HATÁSA

- az új tagállamokban csökkentőleg hat a mutatóra, hogy jelentős összegű a nyugati tőke által elért profit (mivel annak az adózási hajlandósága viszonylag alacsony),
- az EU konvergenciát szolgáló forrásai lehetőséget adnak a keleti és a mediterrán tagállamok elmaradottabb régióinak a fejlesztéséhez – így átmenetileg tehermentesítik az adott államot attól, hogy az ilyen kiadások teljes egészét az adókból beszédett forrásokból kelljen fedezniük.

AZ ADÓTERHELÉS ÉS A VERSENYKÉPESSÉGI RANGSOROK

Egy nemzetgazdaság versenyképességének mérése komplex feladat. Általánosan nem egyetlen értékkel mérik, hanem a nemzetgazdasá-

gok egy valamilyen szempontrendszer alapján összeállított rangsorában elfoglalt helye, illetve helyezését változása alapján.

Bár általánosan a nemzetgazdasági versenyképességre ható tényezők nem tisztáztak és sokszor nem is megalapozottak tudományosan a versenyképességet mérő rangsorok összetevői (Vargha, Németh, Pályi, 2019), de a rangsorok felállításakor az adóterhek, az adórendszer is szerepet játszik, legtöbbször a mögöttes tényezők összetevőjeként.

A rangsorok összeállításánál komplex mutatószámrendszereket vesznek figyelembe. Több szervezet állít össze versenyképességi rangsorokat mutatószámrendszerek alapján, ilyen az International Institute for Management Development (IMD), a Világgazdasági Fórum (WEF), a Nemzetközi Valutaalap (IMF) vagy a Tax Foundation. A mutatószámhalmazokra épülő eljárások több szempontból különbözhetnek egymástól. Eltérhetnek egyrészt a halmaz összetételében, másrészt a mutatószámokkal végzett műveletekben (Szilágyi, 2008). Tanulmányunk oldaláról egy ország besorolásának szempontjaiból a munkajövedelmeket terhelő közterhek figyelembevételének megjelenése a kérdéses szempont.

■ A WEF 1979-től foglalkozik versenyképességi rangsorok felállításával. A versenyképesség meghatározásakor a termelékenységre teszik a hangsúlyt. A mérést 12 pillérbe sorolt mutatórendszerre alapozzák. Ezek alapján három alindexet adnak meg, és ezekből számítják az általános versenyképességi indexet (GCI) (Csath, 2019). Az alapul használt mutatószámok túlnyomó része vélemények felmérésén alapul, csak kisebb részük alapja számszerű érték. A mért értékek között nem szerepel a béreket terhelő terhek számszerűsített adata.

■ A svájci IMD az 1989 óta összeállított versenyképességi rangsorainak felállításakor hasonlóan közelít, mint a WEF.¹⁹ Az orszá-

gokat úgy kívánják rangsorolni, hogy milyen környezetet tudnak biztosítani az ott működő vállalkozásoknak, hogy azok versenyképesek legyenek. Négy területet fognak át, amelyek mindegyikét öt alterületre bontják. A rangsor felállításához 261 mutatót használnak. Ezeknek a kétharmada statisztikai adatokon alapul, kisebb hányada kérdőíves felmérésekkel kerül kialakításra. Az alterületek között a közpénzügyekre vonatkozó alterületen belül az 5 kiemelt szempont közül az egyik az adózás – azaz az IMD esetében a teljes pontszám 5 százaléka függ attól, hogy a vizsgált adózási szempontok szerint képzett sorrendben milyen helyet foglal ez az adott ország.

Ha azt nézzük, hogy a foglalkoztatói nyugdíj számításba vétele mit változtathat, akkor azt mondhatjuk, hogy a teljes pontszám körülbelül 1,5 százalékát befolyásolja ez. A teljes adóterhe vagy a tb-elvonások mellett ugyanis más adózási szempontokat is rangsorolnak (szja szintje, nyereség adóterhe, fogyasztási adók terhe stb.)

■ 2013-óta a Magyar Nemzeti Bank is figyelemmel követi elemzéseiben az ország versenyképességét. Ennek megvalósításához értelmezte a versenyképesség fogalmát és saját mutatószámrendszert alakított ki. Az MNB meghatározása szerint „*egy nemzetgazdaság akkor versenyképes, ha a rendelkezésére álló erőforrásait optimálisan hasznosítja a lehető legmagasabb szintű, de még fenntartható jólét elérése érdekében*” (MNB; 2019, 6. o.) Az MNB több mint száz objektív, számszerűsített mutatón keresztül méri az ország versenyképességének alakulását. Ezek közt szerepel több, a közterhekhez kapcsolódó mutató is. A makromutató az adócentralizációt reprezentáló mutató, amely a GDP-hez viszonyítva méri az összes adó- és járulékkerhet. Az MNB jelentése tartalmazza az adóék mértékét – az átlagbérre vetített adó- és járulékkerhek hányadosaként.²⁰ A vállalkozások versenyképességének szemszö-

géből számított mutató a vállalatok teljes adórátája az adózás előtti nyereség százalékában, ez egy belföldi, hatvan főt foglalkoztató modellezett vállalkozásnak az adóterhét mutatja (MNB, 2017).

■ Külön adóverseny-képességi indexet számít a washingtoni Tax Foundation (2018). Az index számításánál több mint negyven tényezőt vesznek figyelembe. Ezek segítségével figyelmet fordítanak az adóterhek mértékére, az adóztatás szerkezetére és az adószabályozásra. A Tax Foundation az alapján értékeli, hogy a gazdasági élet konkrét szereplője egy-egy konkrét akció során miként értékeli. Azaz számukra fontos az, hogy a termelés egy egységgel való növelése esetén mennyit tud kifizetni a dolgozóknak és miként alakul a hazavihető profit. Így a marginális kulcsokat és az átlagos terheket egyaránt fontosnak tekintik, és elemzik, hogy a legmagasabb kulcsok az adózók mekkora körét érintik.²¹

Kiemelten az adózás versenyképességre gyakorolt hatását is hangsúlyozzák egyes szakirodalmak. Nagy (2017) a fiskális politika felértékelődését említi a versenyképesség vonatkozásában. Elsősorban az adóztatás szerkezetére, a marginális adókulcsok mértékének alacsony szinten tartására hívja fel a figyelmet.²²

Milyen szerepet játszik az adóterhelés a versenyképességi rangsorok készítésekor? Bár első rátekintésre egyértelműnek látszik, hogy azt az országot ítélik versenyképesebbnek, ahol alacsonyabbak az adók, járulékok, a helyzet korántsem ilyen egyszerű. Az adózás révén kapott pontok a teljes pontszámnak a tizedét, hatodát adják. Van ugyanakkor számos olyan szempont, amelyekben általában azok az országok tudnak jobb minősítést kapni, amelyek kellő bevétellel rendelkeznek, amellyel megalapozzák a magasabb állami kiadásokat (pl. a GDP arányában). Amit a réven nyerhet az egyik ország, azt elveszítheti a vámon.

Az oktatás, infrastruktúra, egészségügy stb. olyan tényezők, ahol a magasabb adókat kivétező országok előnyösebb helyzetben vannak feltevéve, hogy a beszedett bevételeket hatékonyan használják fel a közösségi célokra.

Ha egy ország foglalkoztatói nyugdíjrendszert alkalmaz, akkor a jelenlegi statisztika általában az ide történő befizetést nem számítja bele az adóterhelésbe. Így két mutatóban lesz náluk alacsonyabb és emiatt a rangsorban előnyösebb a helyzetük – az egyik a teljes adóterh/GDP-mutató, a másik pedig a tb-járulékok aránya GDP-hez viszonyítva.²³

ÖSSZEZÉS

A kérdésünk az volt, hogy a gyakorlatban használt mutatók mennyiben képesek arra, hogy az egyes országok adóterhelését összehasonlítsuk.

Arra a megállapításra kellett jutnunk, hogy a jelenleg használatos mutatók nem adnak teljes eligazítást arról, hogy a megtermelt jövedelmekből mekkora hányad marad meg az elvonások után a munkavállalóknál, illetve a munkaadóknál. Ennek oka, hogy a foglalkoztatói nyugdíjrendszerekbe történő befizetéseket nem számítják bele az adóterhelésbe. A nem állami rendszerekbe kötelezően befizetendő és a kvázi kötelezően valamely nem állami rendszerbe befizetendő összegekről a gazdaság szereplői egy adott időszakban nem rendelkezhetnek szabadon. Ezek az összegek sem a munkavállalók, sem a munkáltatók részéről nem fordíthatók egyéb felhalmozásra vagy fogyasztásra.

A járulékok befizetésének helye helyett szerintünk a befizetés (elvonás) tényét kell az elemzések középpontjába állítani. Ezért a javasolt megoldásunk a rendelkezésre álló folyójevedelem kiszámítása, illetve az abból származtatott arány mutatója.

NYUGDÍJMODELLEK

A nyugdíjrendszerekben való eltérések könnyebben áttekinthetőek, ha szót ejtünk a két alapmodellről.

① A kontinentális országok zöme az állami finanszírozású, *Bismarckról* elnevezett nyugdíjrendszert követi. Csak kiegészítő jelleggel működtetnek olyan rendszereket, amelyek:

- valamilyen ok miatt csak alacsony jövedelemmel rendelkező időskorúakat segítik,
- a magasabb jövedelműek számára kedvezményes nyugdíjcélú megtakarítást biztosítanak.

② Az angolszász nyugdíj hagyomány által befolyásolt országokban eleve van egy minimális pénzübeli ellátás az időskorú helyben lakók vagy állampolgárok számára. Az állami nyugdíjrendszer elvileg a briteknél kiterjed a magasabb jövedelműekre is, a gyakorlatban azonban ehelyett az érvényesül, hogy az érintettek átlépnek valamilyen magánnyugdíjpénztárhoz. Élnek ugyanis azzal a lehetőséggel, hogy a magánnyugdíjpénztári járulékbefizetéseket az állam jelentős adókedvezményekkel ösztönzi.

A angolszász megközelítés néhány elemét

alkalmazza öt észak-, illetve közép-európai kontinentális állam. Náluk kétlépcsős a nyugdíjas korúak finanszírozása:

- egyrészt van egy minimális ellátást biztosító elem, amelyre általában azok tarthatnak igényt, akik a felnőttkoruk idején jelentős számú évet eltöltöttek az adott országban. Ez az alapellátás az átlaghoz közelítő nyugdíjszint esetében fokozatosan megszűnik;
- másrészt foglalkoztatói nyugdíjrendszerek adnak ellátást.

A 3. táblázat mutatja, hogy a GDP százalékában mekkora

- az öregkori nyugdíjkiadás és azon belül a magánnyugdíjak kifizetése,
- a nyugdíjjárulékok befizetéséhez adott adókedvezmények súlya.

A 4. táblázat mutatja a kötelezően fizetett nyugdíjjárulékok nagyságát a kereset százalékában kifejezve. A táblázat nem tartalmazza az OECD által nem kötelezőnek minősített foglalkoztatói rendszerek elvonásait (Kanada, USA, Nagy-Britannia, Írország esetében.²⁴)

3. táblázat

AZ IDŐSKORI NYUGDÍJKIFIZETÉS A GDP SZÁZALÉKÁBAN

	Állami és magánnyugdíj-kifizetés	Ebből magánnyugdíj	Adókedvezmény	Nyugdíj típusa
	2015	2015	2015	
Ausztrália	9,0	4,7	1,7	m
Ausztria	14,0	0,7	0,0	v
Belgium	11,8	1,1	0,2	v
Kanada	7,8	3,1	1,9	v

	Állami és magánnyugdíj- kifizetés	Ebből magánnyugdíj	Adókedvezmény	Nyugdíj típusa
	2015	2015	2015	
Csehország	8,4	0,3		m
Dánia	11,5	2,6		q/m
Dánia		0,8		v
Észtország	7,0		0,7	
Finnország	11,6	0,2	0,1	v
Franciaország	14,1	0,0	0,1	m
Franciaország		0,1		v
Németország	10,9	0,8	1,0	v
Görögország	16,9	0,1		v
Magyarország	9,2		0,0	
Írország	4,7	1,1	1,0	v
Olaszország	17,4	1,2	0,0	v
Lettország	7,0		0,1	
Litvánia	6,7			
Hollandia	11,2	5,8		q
Új-Zéland	4,9			
Norvégia	7,6	1,0	0,2	v/m
Lengyelország*	11,1			
Portugália	14,0	0,7	0,0	v
Szlovákia	7,7	0,4		v
Szlovénia	11,1		0,3	
Spanyolország	11,5	0,4	0,2	v
Svédország	10,1	2,9		q/m
Svájc	11,5	5,1	1,2	m
Nagy-Britannia	11,2	0,7	1,2	m
Nagy-Britannia		4,3		v
USA	12,3	5,2	0,8	v
OECD	9,5	1,5	0,6	

Megjegyzés: nyugdíjtípus: m = kötelező, q = kvázi kötelező, v = önkéntes

* a lengyel adat 2014-es

Forrás: OECD (2019)

KÖTELEZŐ NYUGDÍJJÁRULÉKOK A BRUTTÓ KERESET SZÁZALÉKÁBAN 2018 ÉVBEN

	Állami, dolgozói	Állami, munkaadói	Magán, munka- vállalói	Magán, munkaadói	Együtt	Az átlagos keresetűek effektív járuléka
Ausztrália			0,0	9,5	9,5	9,5
Ausztria*	10,3	12,6			22,8	22,8
Belgium	7,5	8,9			16,4	16,4
Kanada	5,0	5,0			9,9	9,9
Csehország*	6,5	21,5			28,0	28,0
Dánia			4,0	8,0	12,0	12,8
Észtország	0,0	16,0	2,0	4,0	22,0	22,0
Finnország*	6,7 [a]	17,7			24,4 [a]	24,4 [a]
Franciaország	11,2 [w]	16,3 [w]			27,5 [w]	27,5
Németország*	9,3	9,3			18,6	18,6
Görögország	6,7	13,3			20,0	20,0
Magyarország	10,0	15,5			25,5	25,5
Írország*	4,0	10,95			14,95	14,95
Olaszország	9,2	23,8			33,0	33,0
Lettország	10,0	10,0			20,0	20,0
Litvánia (2019) ²⁵	25,1	1,9			27,0	27,0
Hollandia	18,0	0,0	7,7 [w]	14,8 [w]	x [w]	25,6
Norvégia	7,6	10,5	0,0	2,0	20,1	20,1
Lengyelország*	11,3	16,3			27,5	27,5
Portugália	7,2	15,5			22,7	22,7
Szlovákia	4,0	14,0			18,0	18,0
Szlovénia*	15,5	8,9			24,4	24,4
Spanyolország	4,7	23,6			28,3	28,3
Svédország	7,0	10,2	0,0	4,5 ²⁶ [w]	21,7 [w]	21,7
Svájc	4,2	4,2	6,25 [a,w]	6,25 [a,w]	20,9 [a,w]	16,6 [a]
Nagy Britannia	12,0 [w]	13,8 [w]			25,8 [w]	20,4
USA*	6,2	6,2			12,4	12,4

Megjegyzés: Az „a” és „w” az átlagos értéket jelöli, az „a” esetben az életkortól a „w” esetben a kereseti szinttől függ a járulék mértéke. A *-gal jelölt országoknál a járulékbévitel más célt is finanszíroz.

Forrás: OECD (2019)

A SVÉD NYUGDÍJRENDSZER

Az állami és magánjellegű rendszerek egymásra rétegzettségét, összefonódását jól mutatja példaként az IMF által mintanyugdíj-rendszerként állított svéd rendszer.

A svéd állami nyugdíjrendszer az állami társadalombiztosítás része. Az állami nyugdíjrendszer komponensei a jövedelem alapján megállapított nyugdíj, a prémiumnyugdíj és a garantált nyugdíj. A svéd állami nyugdíjrendszer vegyes elven működik. A kötelező járulékfizetésen alapuló rendszerbe történő befizetések egy része az egyéni számlás felosztó-kiróvó elven működő rendszerbe kerül. A járulékok másik része egy tőkefedezeti elven működő rendszerben halmozódik. Kiegészítőként elterjedtek a foglalkoztatói nyugdíjprogramok is, amelyek a befizetett hozzájárulások alapján ígérnek meghatározott nyugdíjat.

A NYUGDÍJJÁRULÉK SZÁMÍTÁSA

Az alkalmazott bruttó béréből 7 százalék nyugdíjjárulékot vonnak le. A munkáltató ennek a bruttó bérnek a 17,21 százalékát fizeti meg járulékként. Ez azt jelenti, hogy az a személyi jövedelemből levonva a 7 százalékos járulékkerhet kapjuk, azt a nettó jövedelmet, amelyre vetítve az egyéni és munkáltatói levonás összegét 18,5 százalékos rátát kapunk. A 18,5 százalékos járulékból 16 százalék jut az egyéni számlás jövedelem alapján megállapított nyugdíj (felosztó-kiróvó) rendszerbe, 2,5 százalék pedig az egyéni számlás tőkefedezeti rendszerbe, amit prémiumnyugdíjnak neveznek. Az egyéni járuléknem kerül beszedésre, ha a jövedelem nem éri el az átlagjövedelem 4 százalékát. Van egy felső jövedelemkorlát is, a munkajövedelmek 113 százaléka, ami felett az egyéni járulékot nem kell megfizetni. A munkáltató sem fizet ebben az esetben járulékot, de fizetnie kell azzal azonos

mértékű adót a központi költségvetés javára.

Bizonyos kiegészítéseket kapnak a számlájukon azok, akik meghatározott okok miatt nem tudnak általános módon munkát vállalni. Ilyen ok például a fogyatékos gyerek nevelése, katonai szolgálat.

A jövedelem szerint megállapított nyugdíj

A rendszernek ez a része nyugdíjbiztosításként működik. A nyugdíj megállapítása a teljes élet alatt szerzett jövedelemtől függ. A járulékbefizetésekből befolyó összegeket egyéni számlákon tartják nyilván. A nyilvántartás pontrendszeren alapul.

Amennyiben valaki a nyugdíjkorhatár elérése előtt meghal, korosztálya túlélő tagjai közt osztják szét a számláján levő összeget. (A számlán nyilvántartott összeg nem örökölhető.)

Nyugállományba vonuláskor a pontszámokkal mért összegyűjtött összeget váltják át évjáradékká. A járadék megállapításakor a nyugállományba vonuláskori kort és a várható élettartamot veszik alapul. A számításakor 1,6 százalékos reálkamatlábát alkalmaznak. A nyugdíjasok nyugdíját emelik a nominális átlagjövedelemnek megfelelően, csökkentve a rátát a járadékszámításakor alkalmazott 1,6 százalékos értékkel. A rendszerbe beépül egy kiegyenlítési mechanizmus. Amennyiben a befolyó járulékok kisebbek a nyugdíjkifizetések értékénél, akkor az egyéni számlák egyenlegét csökkentik az egyensúly megteremtése érdekében.

Prémiumnyugdíj

A prémiumnyugdíj-rendszer tőkefedezeti alapon működik. A befizetett járulékok a nyugdíjmegettakarítók egyéni számláján kerülnek

nyilvántartásra. A befizetett összeget befektetik egy, a megtakarító által választott alapba. A nyugdíjak alapja a felhalmozott befizetések és ezek hozamai lesznek. A befektetésből eredő kockázat a megtakarítót terheli.

Garantált (alap) nyugdíj

A garantált nyugdíj az egyéni számlás rendszerben a legalacsonyabb nyugdíjat jelenti. Csak 65 éves kortól folyósítják. A garantált nyugdíjak finanszírozása az állami adóbevételekből származik.

Nyugdíjfeltételek: az állami nyugdíj 61 éves kortól érhető el. Garantált nyugdíj csak 65

éves kortól jár, feltétele a legalább hároméves svédországi tartózkodás. Teljes garantált nyugdíj csak 40 éves svédországi tartózkodás után érhető el, ennél rövidebb idő esetén a teljes garantált nyugdíj időarányos része jár.

Foglalkoztatói nyugdíjszolgáltatás

A dolgozók mintegy 90 százaléka részese a foglalkoztatói nyugdíjbiztosításnak. A foglalkoztatói nyugdíjbiztosítás nem része a kötelező állami rendszernek, kiegészítő jellegű. A feltételeket alapvetően a munkaerőpiaci szereplők közti megállapodások szabályozzák (Government Office of Sweden, 2016).

JEGYZETEK

- ¹ Taxation Trends Report 2018 – European Commission
- ² Az EU-28 egészében ezek értéke 1,3 százaléknyi GDP volt 2016-ban. Persze az átlag úgy adódik, hogy néhány országnál ezek értéke jóval magasabb (pl. Görögország, Portugália, Franciaország).
- ³ A nem eurót használó országok készítik el, évente.
- ⁴ Az átalakuló országok magánnyugdíjpénztári befizetései néhány éve már beleszámítanak a mutatóba.
- ⁵ A táblákban egyes esetekben az országok nevét a gépkocsi rendszámjel mutatja. Kellő adatbázis hiányában a nem EU-tag nyugat-balkáni országokat nem elemeztük.
- ⁶ A kettő közötti egyik fontos különbség, hogy míg a foglalkoztatói nyugdíjpénztár esetében a felhalmozott vagyon csökkenése esetén (pl. részvények esése miatt) az akkor nyugdíjba menők ellátásai kisebbek lesznek, addig az állami rendszerek nyugdíj megállapítása nem csökken a részvényárfolyamok esése esetén.
- ⁷ Az OECD besorolásában önkéntes a kassa, ha a munkaadók maguk dönthetnek arról, hogy felállítanak-e a dolgozóiknak ilyen alapot.
- ⁸ Az egyik foglalkoztatói nyugdíjpénztárból át lehet lépni egy másikba akkor, amikor a dolgozó munkahelyet vált.
- ⁹ A helyzet érdekessége, hogy az OECD az évente kiadott 500 oldalas kiadványában (Taxing Wages) az említett országokra a torz adóék mutatót adja közre, ugyanakkor a honlapján egy rövidebb ideig elérhető a valós képet leíró értékek is. (ez utóbbiakat a „non-tax Compulsory Payment” névvel jelöli). A torzítás persze ezen túl hasonlóképp jelenkezik még azokban az országokban is, ahol az

- OECD által nem kötelezőnek minősített járulékokat szednek be a foglalkoztatói nyugdíjalapok. Lásd Giday 397. oldal
- ¹⁰ Lásd erről J. K. Bielecki és Mark Allen: *Making Sense of Pension Reform 201*; illetve Lentner Csaba: *Közpénzügyek és állambáztartástan*, 2013
- ¹¹ Ahol a járulékot az állam szedi be.
- ¹² Mi ilyennek tekintettük az országot, ha a foglalkoztatói befizetések GDP-arányos értéke meghaladta az 1,5 százalékot.
- ¹³ A nemzetközi adóterhelési mutatók (OECD, Eurostat) szerint is.
- ¹⁴ Török L. 275. oldal
- ¹⁵ Ez a hatás Bulgária esetében is érvényesül.
- ¹⁶ vagy tartják szinten a mértéküket.
- ¹⁷ 2009-es adat szerint.
- ¹⁸ Ha egy elemzett országban az időskorúak aránya alacsonyabb, akkor a nyugdíj- és egészségügyi kiadások GDP-arányos értéke 2-3 százalékkal alacsonyabb lehet (hasonló ellátottsági szint esetén). Így a náluk beszedett járulékok összege is kisebb lehet.
- ¹⁹ A WEF és az IMD úgy jött létre, hogy 1989-ben a svájci intézmény két részre osztdott. Az egyikben (WEF) azok a szakértők maradtak, akik szerint az adott gazdaságtényezőről alkotott szubjektív vélemények már nagyrész önmagukban is elégségesek versenyképességi rangsor felállításához. A másik fele lett az IMD, amelyik az adatokra alapozza az értékelést ott, ahol statisztikai stb. adatok elérhetők.
- ²⁰ Az adóterhelés és az adóék mutatója esetében a cikkünkben kritizált szervezetek (pl. OECD) értékeit veszik át.
- ²¹ Ennél az intézménynél hazánk helyezése az átlagosnál jobb. Egyrészt azért, mert alacsony a nyereségadó kulcsa, másrészt azért, mert az egykulcsú sija miatt alacsony a marginális adókulcs.
- ²² Tanulmányában megfogalmazza, hogy az adók kisebb változásai is jelentősen hatnak a gazdasági szereplők magatartására. Az állami adószabályozás több csatornán keresztül fejti ki hatását a vállalatokra. Ezek közé tartozik a bérköltségek összességét meghatározó közterhek nagysága is. Megállapítja, hogy az egyéb versenyképességi tényezők hatását nem feltétlenül ellentétezi teljes mértékben az adóversenyképesség, de hatása mindenképpen jelentős.
- ²³ Esetenként az említett kettő mellett előfordulhat még olyan mutató is, amelyik a munkával kapcsolatos terhek együttes nagyságát méri, amelyben szintúgy kisebb (és így előnyösebb) lesz az ország mutatója.
- ²⁴ A foglalkoztatói nyugdíjpenztári befizetések a keresetek után az USA-ban 9 százalék, Nagy-Britannia esetében pedig 9,4 százalékpontos többletterhet jelentenek a fix járulékra (DB – defined benefit) alapozott – és elterjedtebb – programok esetében (ezek finanszírozási logikája mérhető jobban össze az állami rendszerekkel). Forrás: FINNISH CENTRE FOR PENSIONS (2012)
- ²⁵ Mivel az úgynevezett szuperbruttó kereset százalékában adott az elvonás, azt átszámoltuk a bruttó kereset százalékára
- ²⁶ Lásd 2. számú melléklet

IRODALOM

- BIELECKI, J. K., ALLEN, M. (2014). *Making Sense of Pension Reform. Project Syndicate. Jan 9*, www.project-syndicate.org/commentary/jan-k--bielecki-and-mark-allen-show-why-changes-to-pension-systems-should-be-undertaken-when-economic-growth-is-robust
- CSATH M. (szerk. 2019). *A versenyképesség-mérés változásai és új irányai*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest
- GIDAY A., MÁDI L. (2018). A munkajövedelem adóterhelése a visegrádi térségben. *Pénzügyi Szemle*, 63. évfolyam, 3. szám
- LENTNER Cs. (2013). *Közpénzügyek és államháztartástan*. Nemzeti Közszolgálati és Tankönyvkiadó, Budapest
- MÁDI L., ÁRVA L. (2016). A társadalombiztosítás finanszírozási reformja. *Pénzügyi Szemle*, 2016/3. szám, 389–406. oldal
- NAGY L. (2017). Az adórendszer hatása a vállalati versenyképességre és a tőkebeáramlásra. *Pénzügyi Szemle*, 2017/1., 21–36. oldal
- SZILÁGYI Gy. (2008). Versenyképesség mérése a nemzetközi összehasonlítások módszertanának tükrében. *Statisztikai Szemle*, 86. évfolyam 1. szám, 5–21. oldal
- TÖRÖK LÁSZLÓ (2018). Írország válság előtt és válság után. *Pénzügyi Szemle* 2018/2., 259–278. oldal
- VARGHA B. T., NÉMETH E., PÁLYI K. Á. (2019). Mit mutatnak a versenyképességi rangsorok? *Pénzügyi Szemle*, 2019/3., 352–370. oldal https://doi.org/10.35551/PSZ_2019_3_3
- Eurostat: Government revenue, expenditure and main aggregates, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?wai=true&dataset=gov_10a_main
- European Commission (2018). Ageing report 2018. Publications Office of the European Union, 2019. Luxembourg <https://doi.org/10.2765/615631>
- European Commission (2019). Taxation Trends in the European Union. Publications Office of the European Union, 2019. Luxembourg
- Finnish centre for pensions (2012). The structure of pension provision and the significance of occupational pensions in different countries. SURVEYS 01/2012
- Government Office of Sweden (2016). The Swedish old-age pension system. December
- Magyar Nemzeti Bank (2017). Versenyképességi jelentés. MNB, Budapest
- Magyar Nemzeti Bank (2019). A versenyképesség mérésének módszertana. MNB, Budapest
- OECD (2019). Pensions at a Glance 2019, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/b6d3dcfc-en.pdf?expires=1583756011&id=id&accname=guest&checksum=7E4625EC89C18B74DE2FE5262DD74F91> <https://doi.org/10.1787/19991363>
- Tax Foundation (2018). International tax competitiveness index 2018. Tax Foundation, Washington